

Центральна станція штучного осіменіння сільськогосподарських тварин буде основним продуцентом сперми бугаїв, перевірених за спадковими якостями. Поряд з виконанням тематичного плану наукових досліджень значний обсяг робіт належить здійснити колективу інституту щодо впровадження досягнень науки і передового досвіду в колгоспах і радгоспах Київської області.

ПЛЕМІННЕ СКОТАРСТВО В ДЕСЯТІЙ П'ЯТИРІЧЦІ

М. Т. ДЕНИСЕНКО, кандидат сільськогосподарських наук

Головне управління по племінній справі Міністерства сільського господарства УРСР

Завдання десятої і наступних п'ятирічок по виробництву молока і м'яса націлюють сільськогосподарські органи республіки, працівників колгоспних і радгоспних ферм на необхідність всемірного піднесення племінного скотарства. Це насамперед даліше зміцнення племінної бази за допомогою створення нових племінних господарств і племінних ферм та підвищення в них породності поголів'я, впровадження науково обгрунтованих методів селекції і організації повноцінної годівлі племінних тварин. У республіці розведенням і вдосконаленням порід великої рогатої худоби займаються 127 племінних господарств та понад 980 племінних ферм. Багато з них досягли високих показників продуктивності худоби і реалізації племінного молодняка. Такі господарства по симентальській породі великої рогатої худоби, як племзаводи «10-річчя Жовтня» і «Біло-річицький» Чернігівської області, по червоній степовій породі — «Широкоє» Кримської, по чорно-рябій — «Бортничі» і «Плосківський» Київської, по лебединській — «Чупахівський» Сумської області одержують за 305 днів лактації від 4100 до 5600 кг молока на корову.

У Сумській, Харківській, Кіровоградській, Кримській, Львівській, Херсонській та інших областях визначені кращі господарства і організована підготовча робота в них з тим, щоб у цій п'ятирічці на їх базі створити племзаводи і радгоспи.

Проте справа не лише в кількості племінних господарств, а й в тому, щоб племінні заводи і радгоспи повніше забезпечували потребу колгоспних та радгоспних ферм у високоякісному племінному молодняку, щоб вирощене в племінних господарствах маточне поголів'я було придатне для використання на комплексах і фермах промислового типу.

Вирощені як для ремонту власного стада, так і для реалізації племінні тварини повинні характеризуватись міцною конституцією і високою продуктивністю, стійкістю проти захворювань, що в свою чергу потребує застосування в тваринницьких приміщеннях племінних господарств ряду технологічних і будівельних рішень, режимів утримання та використання худоби, властивих для промислових комплексів і високомеханізованих ферм.

Порода — основна ланка науково-технічного прогресу в тваринництві. Тому в скотарстві продовжуватиметься робота по вдосконаленню селекції районованих порід великої рогатої худоби. За допомогою цілеспрямованого відбору передбачається поліпшити генетичну здатність тварин, яка зумовить підвищення надоїв, жирності і білковості молока, покращання форми вим'я і придатності до машинного доїння. Особлива увага приділяється вирощуванню ремонтних телиць, визначенню при оптимальних умовах продуктивності корів-первісток, ефективності поєднання ліній, роздою корів.

У десятій п'ятирічці триватиме робота з типами, лініями і родинами по всіх планових породах. Наприклад, по червоній степовій породі передбачається завершити роботу по створенню при чистопородному розведенні запорізького, донецького і кримського типів худоби з підвищеним рівнем молочності та живої ваги. Відповідальність за цю роботу покладена на науково-дослідні установи, на керівників і спеціалістів держплемстанцій та племінних заводів і радгоспів, племінних ферм Запорізької, Донецької і Кримської областей. Враховуючи невисоку жирність молока червоної степової породи, науково-дослідні інститути, держплемстанції, племінні господарства розпочнуть роботу по створенню жирномолочних типів прилиттям крові англєрської і джерсейської порід.

Удосконалення порід здійснюватиметься за допомогою поглиблення селекційно-племінної роботи з лініями і родинами. Так, у стадах червоної степової породи заплановано розпочати роботу по створенню трьох нових ліній при чистопородному розведенні та трьох ліній з прилиттям крові англєрів. Поставлене завдання одержати тварин живою вагою 550 кг і надоєм 4500 кг молока на корову при вмісті жиру в молоці 4,2%. В удосконаленні червоної степової худоби важливе місце займе оцінка планових заводських ліній щодо придатності корів до машинного доїння. Як уже зазначалося, проблемне значення має жирномолочність великої рогатої худоби. Підвищення жирності молока корів у господарствах республіки на 0,1% рівноцінно додатковому одержанню понад 400 тис. тонн молока. Вирішуватись ця проблема повинна комплексним шляхом. Насамперед — це організація відбору й підбору жирномолочних корів і бугаїв та вирощування від них плідників для держплемстанцій з метою інтенсивного використання їх при штучному осіменінні, створення жирномолочних ліній і родин, промислове схрещування районованих порід з жирномолочними зарубіжними породами. Важливо, щоб в процесі створення жирномолочних тварин зберегти на можливо високому рівні і їх надої. В цьому плані уже нагромаджено певний досвід. Наприклад, корова симентальської породи Мальвіна 2843 з племзаводу «10-річчя Жовтня» зони діяльності Прилуцької держплемстанції за IV лактацію дала 14431 кг молока жирністю 3,94%. У родині Мальвіни налічується 17 голів маточного поголів'я. Середня продуктивність корів цієї родини становить 8764 кг молока за лактацію з вмістом жиру 3,89%. Окремі родини мають жирність молока понад 4%. Створена нещодавно лінія Апельсіна симентальської породи також відзначається високою продук-

тивністю. Середній надій корів — дочок Апельсіна за кращу лактацію становить 5392 кг молока при жирності 3,95%, або від кожної корови одержано по 212 кг молочного жиру.

Порівняно швидше, ніж методом відбору при чистопородному розведенні, поліпшення жирномолочності корів, а одночасно і придатності до машинного доїння досягається при промисловому схрещуванні. На держплемстанції поставлено понад 770 плідників англєрської, айрширської, джерсейської, монбельярдської, голштино-фризької, червоної датської та інших жирномолочних зарубіжних порід. Їх спермою за 1973—1976 рр. осіменено понад 1700 тис. корів і телиць. У Ровенській, Дніпропетровській, Донецькій та Львівській областях чисельність поголів'я, охопленого в 1976 р. таким поліпшенням, досягла 67—121 тис. корів і телиць. Практика і наукові дослідження свідчать, що одержане потомство від такого схрещування має підвищену жирномолочність і добре пристосоване до машинного доїння вим'я. Жирність молока напівкровних англєро-червоностепових корів становить 3,95% проти 3,68% у ровесниць червоної степової породи, кількість молочного жиру — відповідно 125 і 119 кг. У колгоспі ім. Кірова Білозерського району Херсонської області від 85 напівкровних корів за I лактацію одержали по 3031 кг молока при 4,06% жиру. Добрі результати одержано при схрещуванні айрширської породи із симентальською і чорно-рябою, червоної датської з червоною степовою, голштино-фризької з чорно-рябою, монбельярдської із симентальською породою. При цьому виникла можливість створення жирномолочних ліній і родин у прискореному темпі. У родині корови лебединської породи Тихої 2472 лінії Девіза, одержаної у результаті прилиття крові джерсеїв, налічується 16 голів маточного поголів'я. Молочна продуктивність його за I—III лактації становить 3827—5358 кг при жирності 4,39—4,4%.

Покращуватиметься відбір плідників для держплемстанцій як за надоем, так і за жирномолочністю. Слід зазначити, що надій матерів бугаїв лебединської, симентальської, чорно-рябої і червоної степової порід становить 5300—6000 кг за лактацію з вмістом жиру 3,91—4,02%. Із 5057 плідників молочних і молочно-м'ясних порід 2611 голів, або 40,9%, походять від матерів, жирність молока яких дорівнює 4%, і вище.

Однак не всі племінні господарства приділяють серйозну увагу вирощуванню плідників для держплемстанцій від жирномолочних батьків. Для реалізації в 1975 р. племгосподарства по червоній степовій породі виростили 506 бугаїв, з яких від матерів з жирномолочністю 4% і вище одержали тільки 122 голови (24%), тимчасом як по симентальській породі вирощено 700 голів, з них 314 плідників (45%) з підвищеною жирномолочністю батьків.

Особливу увагу слід звернути на поліпшення відбору, випробування та оцінки плідників за якістю потомства. У селекційно-племінній роботі це питання одне з головних. На початку минулої п'ятирічки були визначені організаційні форми роботи по оцінці бугаїв-плідників, створена мережа випробних господарств. За 1971—

1975 рр. перевірено 5345 голів. У 1976 р. оцінено 1133 плідники, в тому числі у випробних господарствах — 476, в племінних заводах і радгоспах — 204 і за даними масового зоотехнічного обліку — 453 голів. Збільшилась кількість оцінених бугаїв на держплемстанціях. Якщо на початок 1971 р. питома вага оцінених бугаїв становила 48%, то на кінець п'ятирічки — 75% до плідників шестирічного віку і старше.

Нині працює 632 випробних господарства, в яких оцінюють близько 5000 плідників. Для оцінки дочок за придатністю до машинного доїння в цих господарствах обладнано понад 300 контрольних корівників. Крім того, організовані курси підвищення кваліфікації старших зоотехніків держплемстанцій, які займаються організацією перевірки плідників, а також виділено 19 тис. тонн комбікормів.

Одним з істотних недоліків у цій справі є те, що в окремих областях випробні господарства незадовільно забезпечені кормами, внаслідок чого телиці — дочки оцінюваних плідників відстають в рості і розвитку, а це в свою чергу призводить до зниження достовірності оцінки. У випробних господарствах Хмельницької, Житомирської, Івано-Франківської, Чернівецької та деяких інших областей питома вага телиць, віднесених до другого класу і неklasних, перевищує 40%.

Удосконалення оцінки бугаїв-плідників за якістю потомства в десятих п'ятиріччі здійснюватиметься в певних напрямках. Перш за все в племінних господарствах визначаться групи корів, від яких вирощуватимуть плідників для держплемстанцій. У ці групи відбиратимуть найбільш продуктивних і типових для породи, перевірених на придатність до машинного доїння корів. При цьому буде врахований вік, жива вага, оцінка при бонітуванні, племінна і продуктивна цінність батьків, лінійна належність. Корів бугаєвідтворювальної групи осіменятимуть спермою плідників-поліпшувачів. Таку роботу вже ведуть у Чернігівській, Запорізькій, Кримській, Сумській, Черкаській областях; чисельність відібраного поголів'я корів становить від 180 до 1400 корів.

Наступний етап — відбір і завезення на держплемстанції ремонтних бугайців. З роками склалась практика, що племінні господарства продають бугайців у віці 12 місяців і старше. Так, в окремих областях на держплемстанції в минулому році весь ремонтний молодняк надійшов у віці старше 13 місяців. Тепер роботу перебувають так, щоб ремонтних бугайців продавати у 6—10-місячному віці, що дасть можливість закінчувати випробування і оцінку їх в більш ранньому віці.

Потребує удосконалення і така ланка справи, як вирощування та перевірка продуктивності дочок плідників. У різних областях це питання вирішуватиметься залежно від місцевих умов. Дочок плідників з випробного господарства передаватимуть на вирощування і до кінця першої лактації в спеціалізовані молочні господарства або в нетельні господарства чи на дослідні сільськогосподарські станції.

Піднесенню рівня оцінки бугаїв за якістю потомства значною мірою сприятиме будівництво елевєрів і комплексів по вирощуванню і випробуванню плідників. Будівництво таких об'єктів уже розпочато. Завершено будівництво комплексу в Житомирській області, створюються елевєри в Одеській, Львівській, Тернопільській та інших областях.

Продовжуватиметься удосконалення породного складу худоби, раціонального розміщення і використання порід великої рогатої худоби. Починаючи з 1960 р. чисельність породного поголів'я великої рогатої худоби в колгоспах і державних господарствах зросла на 3,7 млн. голів, або на 37%, і становить понад 14 млн. голів. Чисельність чорно-рябої худоби зросла в 2,4 раза, лебединської, сментальської і червоної степової — в 1,3—1,5 раза. Поголів'я чорно-рябої породи збільшуватиметься і надалі, концентруючись в основному навколо великих міст і промислових центрів.

У ближчі роки дальшого розвитку набуде спеціалізація і концентрація вирощування ремонтного молодняка великої рогатої худоби. Досвід підтверджує доцільність цього заходу. В 429 спеціалізованих колгоспах вирощують близько 860 тис. телиць і нетелей. В 1976 р. молочним комплексам і фермам продано понад 180 тис. висококласних нетелей.

Передбачено додатково спеціалізувати не менше 150 господарств з тим, щоб вирощувати понад 1,2 млн. голів ремонтного молодняка за рік.

У кожному господарстві, що має маточне поголів'я, повинні бути розроблені плани селекційно-племінної роботи не менше як на п'ятирічку. Такі ж плани повинні бути і по районованих породах великої рогатої худоби.

Не повністю використаним резервом є одержання приплоду від маточного поголів'я великої рогатої худоби. Позитивний досвід боротьби з яловістю маточного поголів'я є майже у всіх областях. У 1975 р. 1730 колгоспів і радгоспів одержали по 95 телят і більше на 100 корів. В колгоспах і радгоспах Кримської, Житомирської, Чернівецької і колгоспах Чернігівської області вихід телят становить 90—91%. Однак в цілому по республіці яловість досягає 16%, а в Харківській, Сумській і Київській областях — понад 20%. Основні причини її в тому, що в багатьох колгоспах і радгоспах незадовільно вирощують ремонтний молодняк, у стадах переважають старі корови.

Штучне осіменіння сільськогосподарських тварин і в роки десятиї п'ятирічки сприятиме дальшому удосконаленню породних і продуктивних якостей худоби. У 1976 р. штучно осіменили 8,8 млн. корів і телиць, що становить 85% від наявного поголів'я у всіх категоріях господарств, а в колгоспах і радгоспах багатьох областей штучним осіменінням охоплено все поголів'я. З кожних 100 корів і телиць 98 голів осіменено спермою елітних плідників. Найбільше маточного поголів'я охоплено штучним осіменінням у господарствах Київської, Донецької і Полтавської областей (95—97%).

Великі перспективи удосконалення селекційно-племінної роботи має впровадження нової технології зберігання і використання сперми плідників при температурі -196° . Працівники держплемстанцій можуть брати сперму від плідників протягом усього року, підбрати пари незалежно від віддалі між господарствами та зберігати сперму багато років. За роки дев'ятої п'ятирічки спермою, що зберігалась в глибокозамороженому стані, осіменено 13,4 млн. корів і телиць, або 112% до плану. Всі держплемстанції, колгоспні і радгоспні пункти Дніпропетровської, Чернігівської, Черкаської, Харківської, Київської, Чернівецької і Львівської областей повністю переведені на нову технологію. Завдання полягає в тому, щоб в ближчі роки десятої п'ятирічки цим способом осіменіння користувались всі господарства нашої республіки.

Додатковим резервом виробництва високоякісної яловичини є промислове схрещування великої рогатої худоби, яке широко застосовують в господарствах республіки. В останні роки спермою плідників м'ясних порід осіменено понад 1 млн. корів і телиць. У колгоспі ім. Островського Хмельницької області помісні (шароле) білоголова українська) бугайці у 18-місячному віці важили 468 кг, що на 36 кг більше, ніж чистопородні тварини.

Слід відмітити, що можливості й резерви штучного осіменіння не вичерпані і використовуються не повністю. В дальшому вирішуватиметься питання підвищення інтенсивності використання особливо тих плідників, які виявились поліпшувачами господарсько корисних ознак. Буде здійснено будівництво великих обласних держплемстанцій, зокрема Вінницької, Сумської, Харківської, Дніпропетровської, Одеської, Кримської та ін. Чимало держплемстанцій підлягає реконструкції, що пов'язано з впровадженням кріогенного обладнання та з тим, що перші станції будувались за проектами пунктів штучного осіменіння.

Послідовне і безперервне удосконалення племінних і продуктивних якостей сільськогосподарських тварин — це використання резервів, закладених в племінному тваринництві.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАВЕЗЕНИХ ГОЛЛАНДСЬКИХ БУГАЇВ ПРИ РОЗВЕДЕННІ ЧОРНО-РЯБОЇ ХУДОБИ

М. С. ПЕЛЕХАТИЙ, кандидат сільськогосподарських наук

Український науково-дослідний інститут розведення і штучного осіменіння великої рогатої худоби

В останні 15—20 років при розведенні чорно-рябої худоби на Україні широко використовують голландських бугаїв-плідників. У багатьох господарствах республіки одержані $1/2$, $3/4$, $7/8$ -кровні тварини на голландську породу.

Важливе практичне значення мають дослідження результатів використання голландських плідників на маточному поголів'ї місцевої чорно-рябої худоби республіки. Вони дозволяють визначити

1. Результати використання завезених голландських бугаїв на маточному поголів'ї чорно-рябої породи племзаводу «Кожанський» (дані за I лактацію)

Кличка і номер бугая	Показники за 300 днів лактації	Продуктивність дочок		Порівняно з		
		n	M ± m	матерями d ± md	n	ровесницями d ± md
Клас КГ-40	Надій, кг	94	3225 ± 63	-253 ± 104	162	+220 ± 79
	Вміст жиру, %		3,52 ± 0,02	+0,28 ± 0,03		+0,03 ± 0,03
	Молочний жир, кг		113,3 ± 2,2	+2,2 ± 4,0		+7,9 ± 2,9
Султан ХГ-5	Надій, кг	24	2967 ± 114	-456 ± 130	163	-280 ± 125
	Вміст жиру, %		3,44 ± 0,04	+0,16 ± 0,05		-0,07 ± 0,04
	Молочний жир, кг		102,5 ± 4,5	-9,3 ± 4,6		-11,8 ± 4,9
Ауке КГ-41	Надій, кг	21	3341 ± 83	-909 ± 149	90	-62 ± 104
	Вміст жиру, %		3,40 ± 0,04	+0,14 ± 0,04		+0,09 ± 0,05
	Молочний жир, кг		113,3 ± 2,6	-25,0 ± 4,4		+0,8 ± 3,4
Кронювель 41581	Надій, кг	14	2537 ± 155	-1639 ± 310	74	-478 ± 176
	Вміст жиру, %		3,47 ± 0,06	+0,25 ± 0,07		+0,15 ± 0,07
	Молочний жир, кг		87,3 ± 4,6	-47,0 ± 9,6		-12,4 ± 5,3
Зата Рома КГ-57	Надій, кг	25	3180 ± 127	-117 ± 196	60	-47 ± 155
	Вміст жиру, %		3,42 ± 0,05	+0,07 ± 0,06		-0,08 ± 0,05
	Молочний жир, кг		109,4 ± 5,2	-0,3 ± 7,3		-3,7 ± 6,2
Ділле Готфрід КГ-56	Надій, кг	20	3045 ± 149	-133 ± 266		
	Вміст жиру, %		3,51 ± 0,05	+0,08 ± 0,07		
	Молочний жир, кг		107,5 ± 6,3	-0,9 ± 9,9		

ступінь і доцільність поглинання останньої тваринами голландської породи.

В останні 60—70 років голландська порода за будовою тіла, напрямком та рівнем продуктивності значно розвинулась. З молочної її перетворили в породу комбінованого напрямку продуктивності, тварини якої характеризуються добре розвинутими м'ясними формами і високою жирномолочністю. У нашу країну завозили чорно-рябу худобу в основному з провінції Фрісландія. Їй властивий добре виражений комбінований тип, що і позначилось на тілобудові та напрямку продуктивності вітчизняної чорно-рябої худоби.

Ефективність використання голландських бугаїв на маточному поголів'ї місцевої чорно-рябої худоби ми вивчали за даними племінних записів 1960—1974 рр. в племзаводі «Кожанський». Стадо племзаводу спочатку формували за рахунок остфриської худоби, яка мала велику живу вагу, гармонічну будову тіла, високу молочну продуктивність, але низький вміст жиру в молоці. Пізніше тут використовували плідників естонської чорно-рябої худоби, а починаючи з 1957 р. — завезених голландських бугаїв (табл. 1).

Порівняно з продуктивністю матерів голландські плідники погіршили молочність своїх дочок у середньому на 416 кг, одночасно підвищивши вміст жиру в молоці на 0,20%. Кількість молочного жиру у їх дочок зменшилась на 6,2 кг.

Різні плідники дали неоднакове потомство. Різниця за надоями змінювалась на користь матерів по окремих бугаєх від 177 до 1639 кг, за вмістом жиру в молоці на користь дочок — від 0,07 до 0,28%. Найбільш негативно вплинули на надій своїх дочок напів-